

Герасименко А.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Автором досліджено основні переваги та недоліки джерел фінансування інвестицій. Розглянуто теоретичні засади банківського інвестиційного кредитування в вітчизняній економічній літературі, запропоновано власне визначення банківського інвестиційного кредитування. Досліджено теоретичні засади та практичні аспекти механізму банківських операцій з інвестиційного кредитування, запропоновано власне визначення механізму банківського інвестиційного кредитування, здійснено формалізацію механізму банківського інвестиційного кредитування з виокремленням структурних груп його складових елементів.

Ключові слова: інвестиції, джерела фінансування інвестицій, банківське інвестиційне кредитування, механізм банківського інвестиційного кредитування.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку економіки України характеризуються соціально-політичною напруженістю та дестабілізацією, наявністю своєчасно не усунених, а за своєю суттю – хронічних диспропорцій у розвитку фінансового сектору економіки відносно реального, недостатньо вираженим економічним ефектом внаслідок поєднання банківського та промислового капіталів при фінансуванні інвестиційних проектів, частковою втратою інвестиційної привабливості як для зовнішніх, так і внутрішніх інвесторів та ін. Сучасній Україні необхідне динамічне піднесення, що мало ймовірно без впровадження дійових та зрозумілих механізмів розвитку реального сектору – основи відтворення економіки, а також підвищення добробуту населення. У ринкових економіках одним із таких дійових механізмів вважається банківське інвестиційне кредитування. Проте питання щодо його теоретичного осмислення належить до найбільш дискусійних у сучасній теорії кредиту. Це слугує причиною підвищеного інтересу в колах сучасних науковців, економістів та банківських практиків як до теоретико-методологічних засад, так і до практичних аспектів механізму банківського інвестиційного кредитування в Україні, що і додає цій проблематиці особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні засади банківської діяльності на інвестиційному ринку закладено у наукових працях таких зарубіжних вчених, як – Г. Александер, Е. Деміргук-Кунт, Дж. Лінтнер,

П.С. Роуз, Дж.Ф. Сінкі, У. Шарп та ін. Серед російських науковців у цьому напрямі дослідження варті уваги наукові здобутки І.Т. Балабанова, В.В. Бочарова, О.І. Лаврушина, І.В. Ларіонової, Ю.С. Масленченкова, В.М. Усоскіна та ін. Грунтовні дослідження теоретичних засад і практичних аспектів банківського інвестиційного кредиту висвітлено в наукових працях вітчизняних науковців, зокрема: А.А. Пересади, Т.В. Майорової, Б.Л. Луців, П.П. Мазурка, О.Г. Семенюти, В.О. Вишневої та ін. Узагальнення та аналіз наукових результатів, отриманих вищезазначеними та іншими вченими, вказують на дискусійний характер досліджуваної проблематики, що зумовлює необхідність подальшого теоретичного осмислення та досліджень, розробки пропозицій щодо вдосконалення механізму інвестиційного кредитування банками.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження теоретичних засад банківського інвестиційного кредитування, та на цій підставі, структуризація та розробка методичного підходу до формалізації механізму банківського інвестиційного кредитування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день вплив інвестицій на розвиток сучасної економіки складно переоцінити. Інвестиції торкаються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання в цілому, виступають ефективним засобом забезпечення умов подолання економічної кризи, є чинником структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу та запуску модернізаційних процесів, стимулюють поліпшення якісних та кількісних показників господарської діяльності на мікро- та макrorівнях. Для держави інвестиції дають змогу забезпечувати розширене відтворення її виробничого капіталу, для підприємств – виступають базовим інструментом у досягненні стратегічних цілей їх розвитку: збільшення прибутку, вирішення завдань соціального та екологічного плану тощо.

© Герасименко Аліна Валеріївна, аспірант кафедри фінансів і кредиту, Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ), провідний економіст сектору оцінки кредитних проектів відділу корпоративного бізнесу філії Черкаського обласного управління ПАТ «Державний ощадний банк України», м. Черкаси, тел.: 068-78-48-405, e-mail: al_gerassi@meta.ua

У теорії та практиці розрізняють такі види джерел формування інвестиційних ресурсів: вла-

сні, позикові та залучені. Їх переваги та недоліки наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Джерела формування інвестиційних ресурсів*

Вид	Джерело формування	Переваги	Недоліки
Власні	Частина чистого прибутку, що реінвестується; амортизаційні відрахування; страхова сума відшкодування збитків; внутрішня кредиторська заборгованість; мобілізована частина оборотних активів; довгострокові вкладення, строк погашення яких закінчується в цьому році	Простота і швидкість залучення; висока віддача за критерієм норми прибутковості інвестиційного капіталу; суттєве зниження ризику неплатоспроможності та банкрутства підприємства при їх використанні; повне збереження управління в руках засновника підприємства; незначний фінансовий ризик	Обмежений обсяг; відсутній зовнішній контроль за їх ефективним використанням; обмежені стратегічні можливості підприємства
Позикові	Інвестиційні кредити банків; емісія облігацій підприємством; податковий інвестиційний кредит; фінансовий лізинг	Диверсифікованість вибору; кваліфікований зовнішній контроль за ефективністю використання ресурсів; зростання вартості власного капіталу	Складність із залученням і оформленням; значний строк залучення; необхідність надання гарантій (на платній основі); підвищений ризик банкрутства у зв'язку із несвоєчасним погашенням боргу; втрата частини прибутку від інвестиційної діяльності у зв'язку з необхідністю платити відсотки та дивіденди; часткова втрата управління діяльністю підприємства
Залучені	Емісія акцій; внески сторонніх інвесторів у статутний фонд; кошти, надані безкоштовно комерційними і державними структурами на цільове фінансування		

* Складено автором на основі [3, 5, 6]

В умовах перехідної економіки України, за обмеженого обсягу власних коштів, а також труднощів, пов'язаних із їх залученням, підприємства все частіше звертаються до третього варіанту – банківського кредиту. Відтак, банківське кредитування інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання виступає одним з найважливіших механізмів як для теоретичного, так і для практичного дослідження з огляду на можливості, які отримує позичальник (боржник) у разі його використання.

Сучасна вітчизняна економічна думка пропонує численні підходи до визначення банківського інвестиційного кредитування.

Так, А.А. Пересада та Т.В. Майорова визначають інвестиційне кредитування як кредитний процес, що включає сукупність механізмів реалізації кредитних відносин в інвестиційній сфері [5].

На погляд Н.В. Попової, інвестиційне кредитування можна визначити як фінансування діяльності, спрямованої на придбання, створення, реконструкцію, модернізацію об'єктів, у результаті чого виникає потік доходів, які забезпечують повернення банківських коштів і

оплату за користування ними відповідно до принципів кредитування [2].

На нашу думку, банківське інвестиційне кредитування – це довгострокове кредитування інвестиційних цілей позичальника (боржника), зміст яких, як правило, викладено у формі інвестиційного проекту, переважно під майбутні доходи, очікувані від результатів реалізації цього проекту позичальником (боржником), за рахунок яких відбудеться повернення кредитних коштів. При цьому, сплата процентів за користування кредитними коштами, сплата інших платежів, які можуть бути закладені в умовах кредитування інвестиційних цілей тієї чи іншої банківської установи (кредитора), здійснюється за рахунок доходів, отриманих від господарської та фінансової діяльності позичальника (боржника), що можуть бути не пов'язані з впровадженням інвестиційного проекту.

У вітчизняній економічній літературі відсутня єдина думка стосовно визначення самого механізму банківського інвестиційного кредитування. Зокрема, Т.В. Майорова ототожнює механізм банківського інвестиційного

кредитування з низкою організаційно-економічних прийомів видачі та погашення позичок. Сукупність цих прийомів як конкретних дій з організації кредитного процесу, його регулювання відповідно до принципів інвестиційного кредитування, визначається як механізм банківського інвестиційного кредитування [4].

На нашу думку, надзвичайно важливим етапом у процесі теоретичного осмислення механізму банківського інвестиційного кредитування є його структуризація. Розгляд структури механізму банківського інвестиційного кредитування загалом можна вважати змістовною характеристикою цього механізму, бо в такому разі визначаються як окремі елементи банківського інвестиційного кредитування, так і основні етапи з його формування та застосування у практичній діяльності. Так, до основних груп елементів механізму банківського інвестиційного кредитування доцільно віднести:

- фундаментальні елементи банківського інвестиційного кредитування, зокрема: правове і нормативне забезпечення, загальноекономічна і політична ситуація, принципи, ціль, завдання, об'єкти і суб'єкти механізму банківського інвестиційного кредитування;
- організаційні та економічні елементи банківського інвестиційного кредитування, які в сукупності представляють собою відносини та окремі аспекти цих відносин між суб'єктами механізму банківського інвестиційного кредитування;
- процесуальні елементи банківського інвестиційного кредитування, до яких належать інструменти, основні суттєві параметри та умови кредитування.

З вищезазначеної сукупності елементів функціонування механізму банківського інвестиційного кредитування доцільно виділити, насамперед, правове і нормативне забезпечення щодо можливостей його реалізації. Так, операції банківського інвестиційного кредитування за своєю економічною сутністю передбачають, що банківська установа, беручи на себе роль кредитора, також є і суб'єктом інвестиційної діяльності. Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», прийнятого Постановою Верховної Ради України від 18 вересня 1991 року №1561-XII (останні зміни та доповнення внесені Законом України від 15 квітня 2014 року, № 206-VII), суб'єктами (інвесторами і учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави [1]. Інвестори, як суб'єкти інвестиційної діяльності, можуть виступати і в якості кредиторів. Відповідно, здійснення операцій інвестиційного кредитування банками на тери-

торії України повинно бути у межах правового поля регулювання як банківської, так і інвестиційної діяльності.

Важливого значення набувають також економіко-політична ситуація як фактор впливу на розвиток бізнесу як банка (кредитора), так і позичальника (боржника), управління механізмом банківського інвестиційного кредитування, захист від непередбачуваних подій, невинуватених ризиків тощо.

З урахуванням зазначеного, на нашу думку, механізм банківського інвестиційного кредитування являє собою цілісну систему його фундаментальних, організаційно-економічних і процесуальних елементів, які є взаємопов'язаними у своїй взаємодії, спрямованій на задоволення цілей всіх зацікавлених суб'єктів, які беруть участь у банківському інвестиційному кредитуванні.

Формалізація механізму банківського інвестиційного кредитування передбачає також і врахування його базових принципів, серед яких на особливу увагу заслуговують: принцип комплексності, синергетичного ефекту, збалансування інтересів усіх суб'єктів, контролю ймовірності недопустимого ризику на всіх етапах реалізації кредитної операції тощо.

На нашу думку, формалізацію механізму банківського інвестиційного кредитування можна представити в такому вигляді, як це показано на рис.1.

Як видно з рис.1, структура механізму банківського інвестиційного кредитування є досить складною. Це свідчить про необхідність подальших теоретичних та практичних досліджень, зокрема в частині вивчення можливостей щодо підвищення ефективності взаємодії його структурних елементів у процесі взаємодії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті дослідження теоретичних засад механізму банківського інвестиційного кредитування було виявлено, що на сьогоднішній день сутність цього поняття недостатньо повно висвітлено в сучасній науковій літературі. Формалізація механізму банківського інвестиційного кредитування дозволяє визначити спрямованість дій окремих суб'єктів досліджуваного механізму, більш повно розкрити сутність цього механізму, а також визначити умови його функціонування. Наведені групи структурних елементів механізму банківського інвестиційного кредитування мають між собою щільні зв'язки, що є об'єктивним відповідно до визначення сутнісного розуміння поняття «механізм». Складна структура механізму банківського інвестиційного кредитування свідчить про необхідність подальшого дослідження як теоретичних засад, так і практичних аспектів його функціонування.

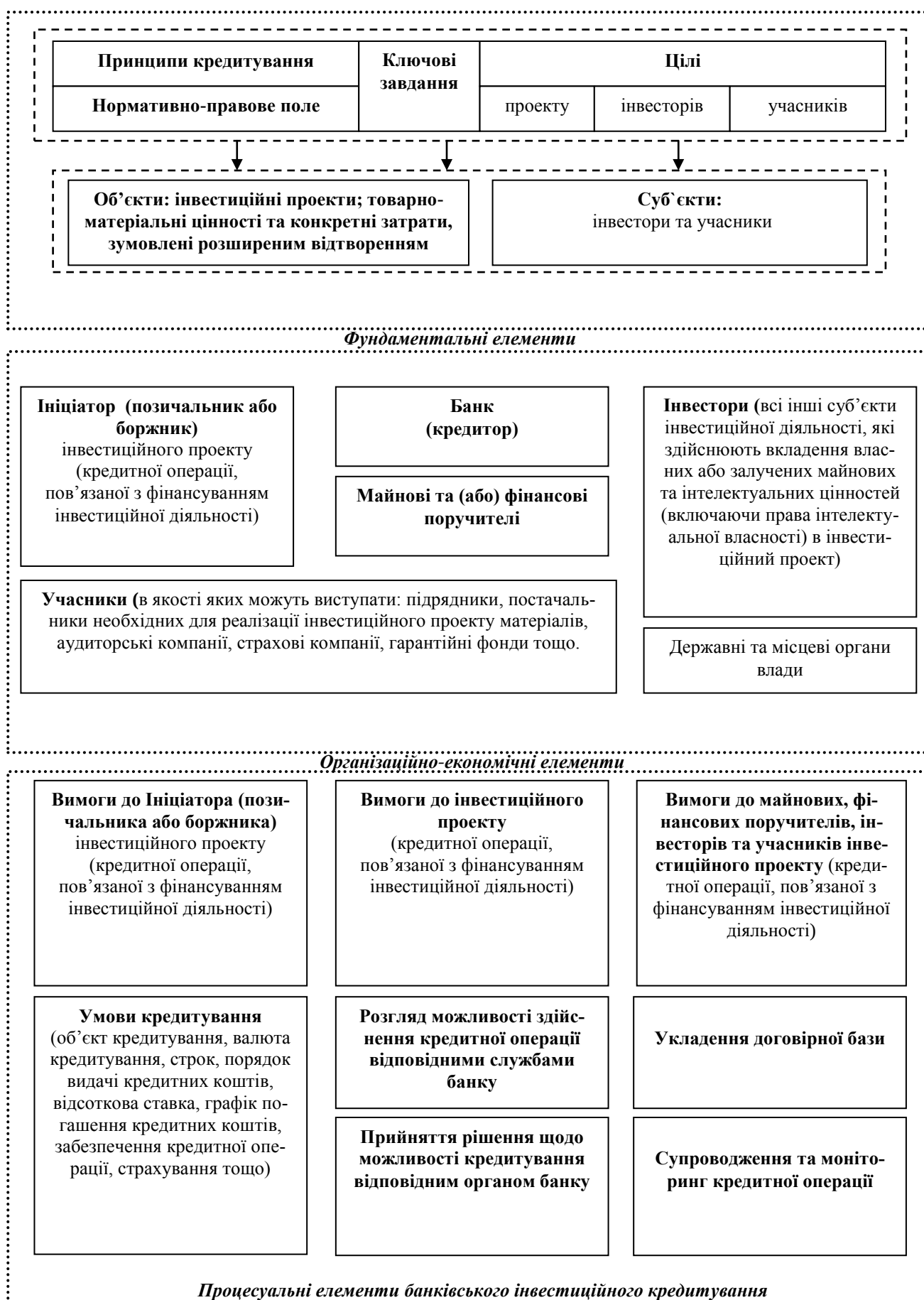

Рис.1. Формалізація механізму банківського інвестиційного кредитування*

* Складено автором на основі [1, 4, 5]

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – С. 646.
2. Балайнт Г.Р. Кредитування інвестиційних процесів в умовах становлення і розвитку ринкових відносин: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.04.01 / Тернопільський державний економічний університет. – Тернопіль, 2006. – 19 с.
3. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс / И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – Киев: Ника-Центр, Эльга, 2006. – 552 с.
4. Майорова Т.В. Довгострокове кредитування інвестиційних проектів / Т.В. Майорова // Фінанси України. – 1997. – №5. – С. 48–51.
5. Пересада А.А. Інвестиційне кредитування: навч. посібник / Т.В. Майорова, А.А. Пересада. – К.: КНЭУ, 2002. – 364 с.
6. Череп А.В. Инвестознавство: навч. посіб. для вищ. навч. закл. / А.В. Череп. – Київ: Кондор, 2006. – 398 с. – С. 396.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy Pro investytsiynu diyal'nist': pryiniaty 18 ver. 1991 roku №1560-XII [Law of Ukraine on investment activity from September 18 1991, №1560-XII. (1991). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Gazette of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 47, p. 646 [in Ukrainian].
2. Balayant H.R. (2006). *Kredytuvannya investytsiynykh protsesiv v umovakh stanovlennya i rozvytku rynkovykh vidnosyn* [Loans for investment processes in the establishment and development of market relations]. Extended abstract of candidate's thesis. Ternopil': Ternopil's'kyi derzhavnyi ekonomichnyi universytet [in Ukrainian].
3. Blank I.A. (2006). *Investitsionnyi menedzhment* [Investment managment]. Kiev: Nika-Tsentr, Elga [in Ukrainian].
4. Mayorova T.V. (1997). *Dovhostrokovye kredytuvannya investytsiynykh proektiv* [Crediting of long-term projects]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 5, 48-51 [in Ukrainian].
5. Peresada A.A. (2002). *Investytsiynе kredytuvannya* [Investment crediting] Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
6. Cherep A.V. (2006). *Investoznavstvo* [Investoznavstvo] Kyiv: Kondor [in Ukrainian].

Одержано 15.09.2015 р.